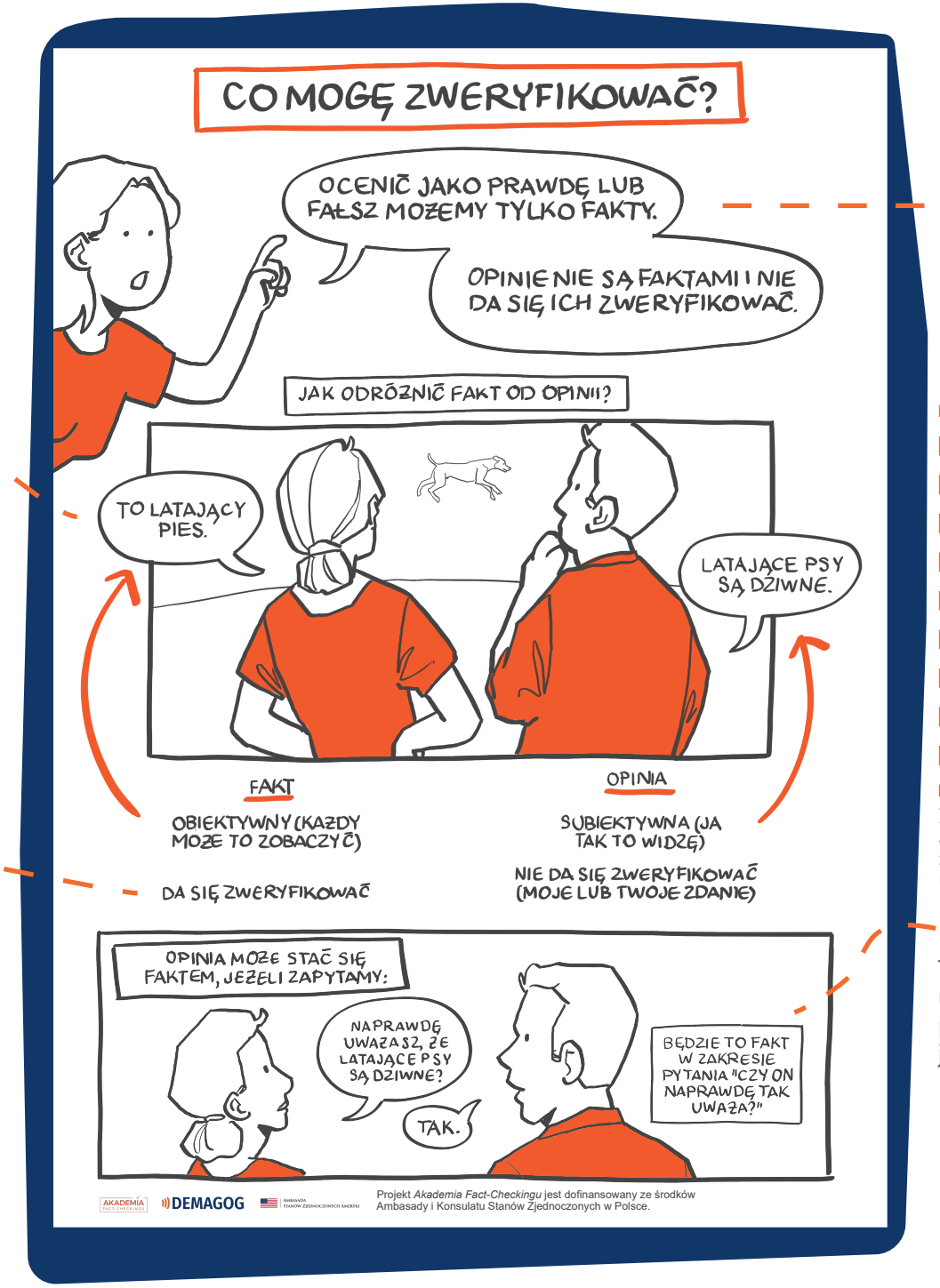
Akademia Fact-Checkingu

czyli o faktach, opiniach i weryfikowaniu informacji.

Infografiki z komentarzem

AKADEMIA FACT-CHECKINGU

DEMAGOG

Być może uczniowie zwrócą uwagę, że komiksowy pies wcale nie musi latać. Zgadza się! Może lewitować lub unosić się w powietrzu na skutek działania sił zewnętrznych. Jednak dla uproszczenia, na potrzeby wyjaśnienia różnic między faktem i opinią, przyjmijmy, że to po prostu latający pies.

Jeśli analizowana treść odwołuje się do liczb, wydarzeń z przeszłości lub innych danych, wówczas możemy ją zweryfikować i określić jako prawdziwą lub fałszywą. Nie jest to możliwe w przypadku opinii, która nie podlega weryfikacji.

A właściwie “informacje o faktach”, zakładając, że o “fakcie” możemy mówić dopiero wówczas, gdy dana informacja znajdzie potwierdzenie w wiarygodnym źródle, a więc zostanie uznana za prawdziwą w wyniku weryfikacji (fact-checkingu).

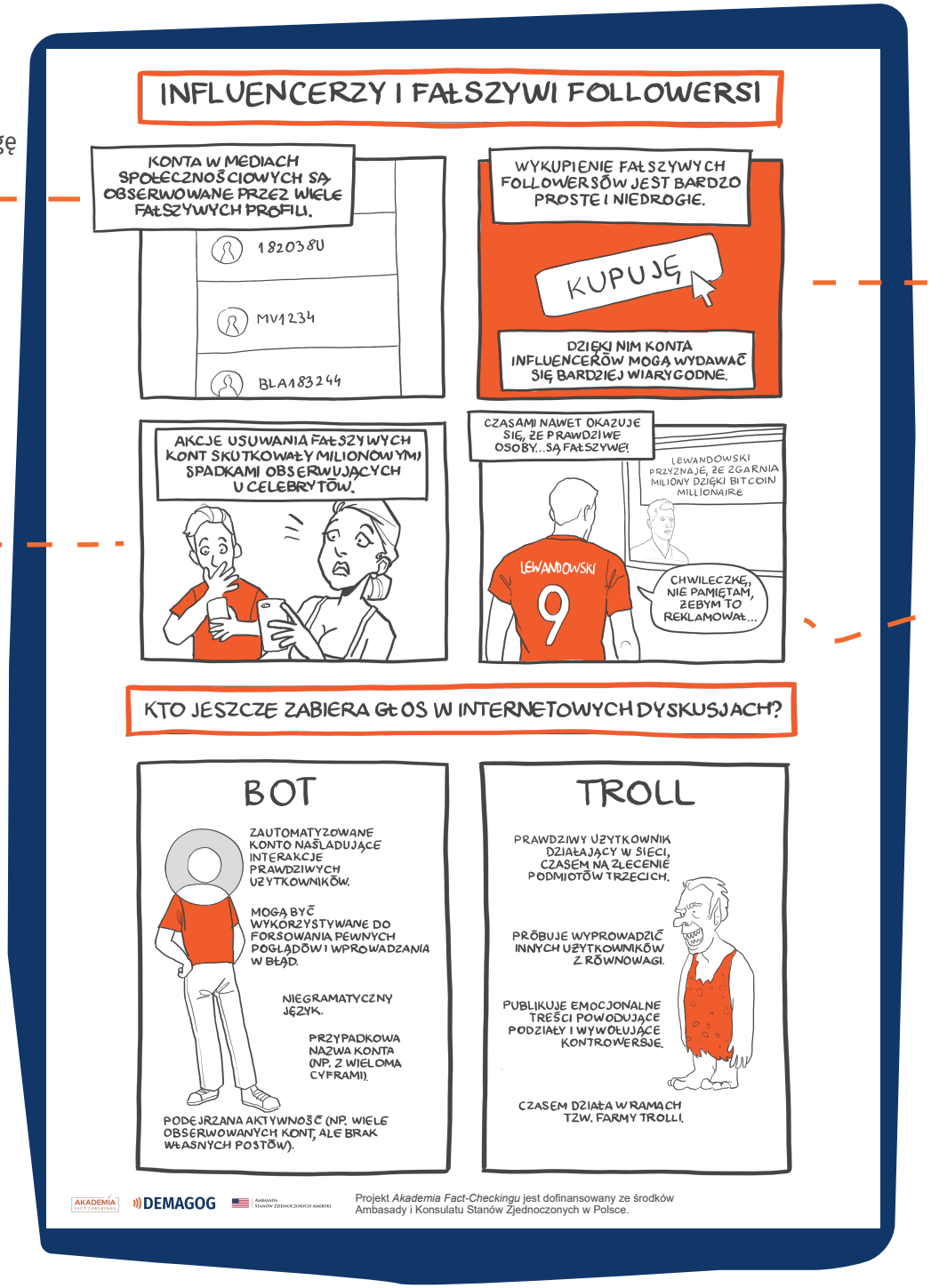
https://demagog.org.pl/nasza-metodologia-jak-weryfikujemy-wypowiedzi/

“Prawda” to jedna z kategorii ocen uwzględnionych w metodologiach[1] organizacji fact-checkingowych, takich jak Stowarzyszenie Demagog. Trzeba jednak pamiętać, że prawda jako pojęcie filozoficzne ma znacznie więcej odczytań. Zagadnienie to można zgłębić, sięgając m.in. po wybrane odcinki cyklu ABC Humanistyki[2] na kanale Copernicus Center for Interdisciplinary Studies.

1 https://demagog.org.pl/nasza-metodologia-jak-weryfikujemy-wypowiedzi/
2 https://youtube.com/playlist?list=PLuqpwpkBmbAlmFx8Bo8uC7UZyUkmtPjcq

To ciekawy niuans, nie należy go jednak utożsamiać z błędną tezą, że każdy ma prawo do “własnych faktów”, podobnie jak do własnej opinii.

W jaki sposób zidentyfikować fałszywe konto? W pierwszej kolejności zwróć uwagę na nazwę profilu. Jeśli składa się z przypadkowego ciągu znaków, prawdopodobnie nie pochodzi od prawdziwego użytkownika. Kolejnym sygnałem ostrzegawczym będzie bardzo duża liczba postów publikowana w ciągu jednego dnia.

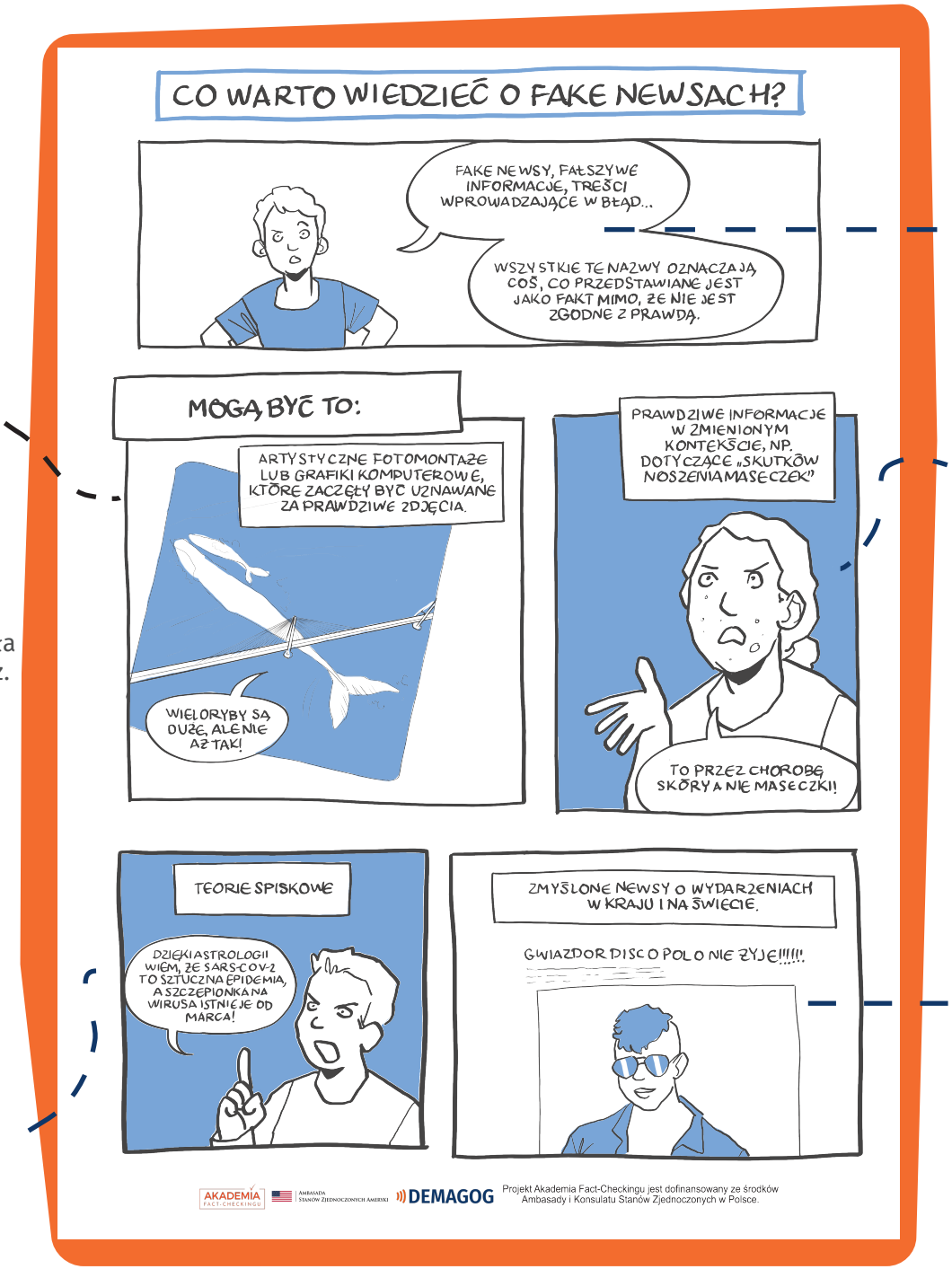
Podobne działania podejmowane są regularnie przez platformy społecznościowe, takie jak Facebook czy Twitter. Jedna z akcji usuwania podejrzanych kont, skutkująca utratą milionów obserwujących przez influencerów, została opisana na łamach Time[3].

3 https://time.com/5337863/twitter-fake-accounts-bots-purge-celebrities/

Fałszywe konta w gronie obserwujących ("followersów") nie muszą oznaczać wykupienia lajków przez samych celebrytów czy influencerów. Obserwowanie kont znanych osób to zabieg mający na celu uwiarygodnienie fałszywych profili w mediach społecznościowych.

Zjawisko polegające na nieuprawnionym wykorzystaniu wizerunku znanej osoby do reklamowania produktów i usług określane jest w języku angielskim jako "fake celebrity endorsement". Kradzież wizerunku może służyć również wyłudzeniu danych, o czym informowała redakcja portalu demagog.org.pl w analizie poświęconej sprawie Andrzeja Piasecznego[4].

4 https://demagog.org.pl/fake_news/andrzej-piaseczny-rozdaje-pieniadze-na-facebooku-fake-konto/

Informacje wprowadzające w błąd przyjmują najróżniejsze formy. Niekiedy o fałszywości danej treści decyduje niewłaściwa interpretacja użytkowników Internetu. Przykładowo, grafika przedstawiająca wieloryba[5] już w momencie publikacji była opisana przez jej twórcę jako fotomontaż.

5 https://konkret24.tvn24.pl/rozrywka,113/nie-to-zdjecie-nie-przedstawia-olbrzymiego-wieloryba-przeplywajacego-pod-mostem,972230.html

Teoria spiskowa to nieopierające się na dowodach przekonanie, że pewnymi wydarzeniami manipulują z ukrycia potężne siły o wrogich zamiarach. Wiele na temat mitów i teorii spiskowych pisze dr hab. Marcin Napiórkowski, autor bloga Mitologia współczesna[6].

6 https://mitologiawspolczesna.pl/

Termin "fake news" jest pojęciem nieostrym, a przy tym nader często wykorzystywanym do atakowania przeciwników politycznych lub krytycznych mediów. Aby lepiej zrozumieć różnice między poszczególnymi typami fałszywych informacji, warto sięgnąć po opracowanie *First Draft*[7], które zawiera czytelną typologię.

7 https://firstdraftnews.org/long-form-article/understanding-information-disorder/

W tym przypadku prawdziwe zdjęcia zostały wykorzystane do zilustrowania rzekomych konsekwencji noszenia maseczek ochronnych w czasie pandemii COVID-19. Sprawę opisał portal demagog.org.pl[8].

8 https://demagog.org.pl/fake_news/to-nie-sa-skutki-noszenia-maseczek/

Jednymi z popularniejszych fake newsów są te o śmierci znanej osoby. Bezrefleksyjnie udostępniane rozprzestrzeniają się w mgnieniu oka. Ich ofiarą padli do tej pory m.in. pisarz Milan Kundera czy aktor Maciej Musiał. Tym razem to sam artysta stał za fałszywą informacją[9] o własnej śmierci.

9 https://www.plotek.pl/plotek/7,154063,24260703,mlody-gwiazdor-disco-polo-nie-zyje-internauci-sa-zszokowani.html

Jednym z motywów rozpowszechniania fałszywych informacji jest interes polityczny. Niemająca pokrycia w faktach krytyka przeciwników politycznych może skutkować zwiększeniem własnych szans np. na zwycięstwo w wyborach.

Informacje wprowadzające w błąd bywają również wykorzystywane do zdobywania rozgłosu. Ciekawym przykładem budowania renomy na fałszywych informacjach jest historia “wschodzącej gwiazdy rocka” opisana na portalu Konkret24[10].

10 https://konkret24.tvn24.pl/swiat,109/na-jego-koncerty-przychodzilo-kilka-osob-gwiazda-rocka-czy-wielkie-klamstwo,883469.html

Z tego względu w języku angielskim oprócz terminu “disinformation” (oznaczającego treści fałszywe udostępniane z intencją wyrządzenia krzywdy) funkcjonuje także termin “misinformation”, opisujący treści fałszywe, ale nie mające na celu wyrządzenia szkody.

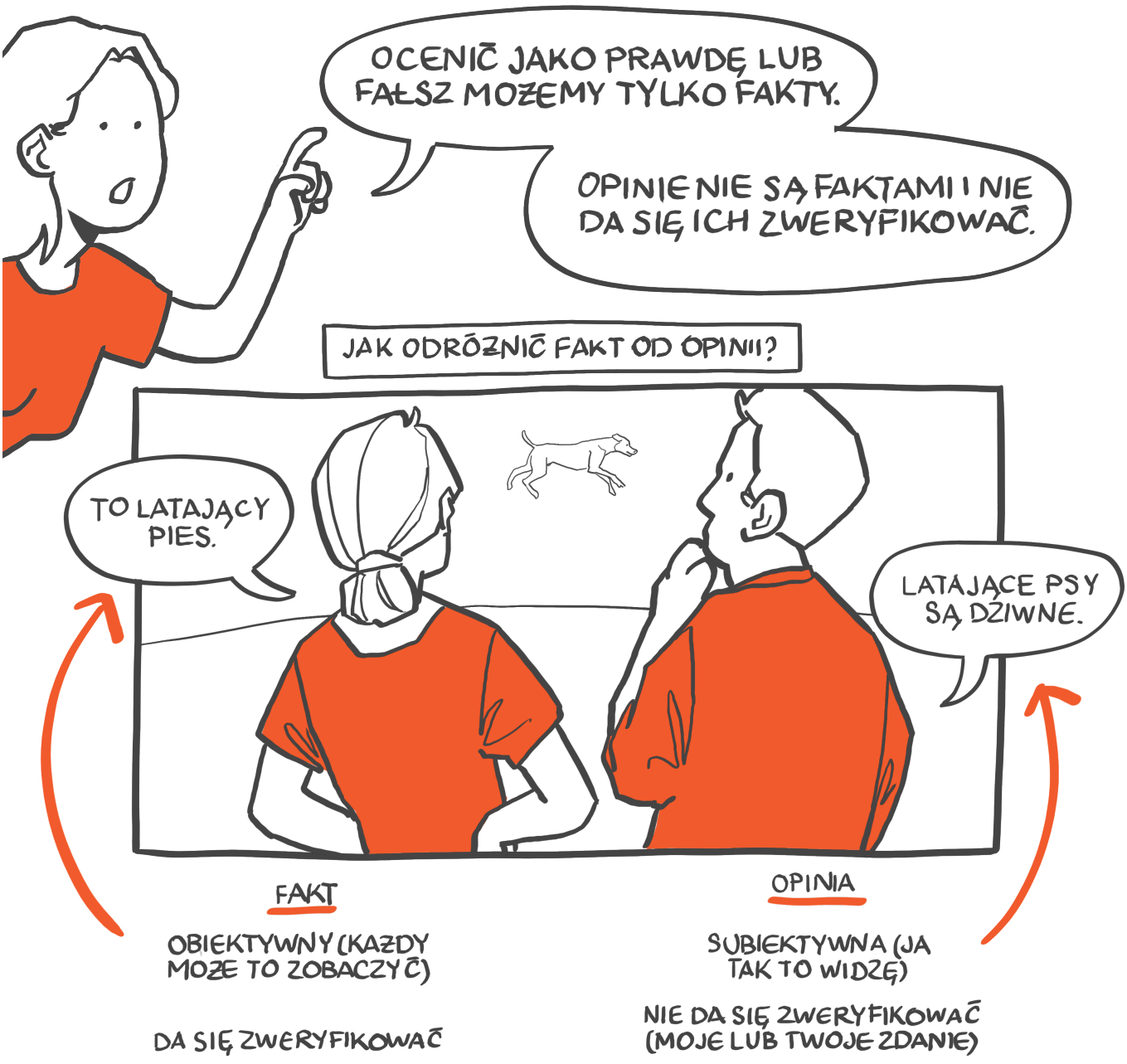
W jaki sposób fake newsy pozwalają pomnożyć majątek? Jeśli autorowi fałszywych lub sensacyjnych informacji uda się zgromadzić wokół swoich treści duże grono odbiorców, wówczas ma szansę osiągnąć zysk ze sprzedaży reklam w swoim serwisie. Ten mechanizm w 2016 roku wykorzystali macedońscy nastolatkowie[11], którzy swoje treści adresowali do amerykańskich wyborców w przeddzień wyborów prezydenckich.

11 https://www.buzzfeednews.com/article/craigsilverman/how-macedonia-became-a-global-hub-for-pro-trump-misinfo

Szczególnie niebezpieczne są te fałszywe informacje, które potwierdzają nasze dotychczasowe poglądy. Jesteśmy bowiem mniej skłonni je weryfikować. W tym kontekście warto wspomnieć również o zjawisku “cherry-picking” polegającym na wybiórczym dobieraniu argumentów. Więcej o błędach poznawczych dowiesz się m.in. z artykułu[12] na blogu totylkoteoria.pl.

12 https://www.totylkoteoria.pl/2017/10/bledy-poznawcze.html

CO MOGĘ ZWERYFIKOWAĆ?

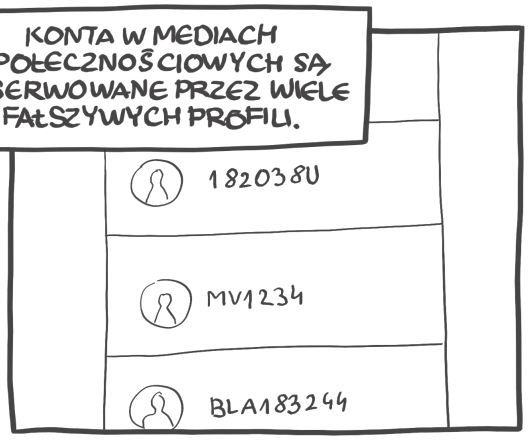

Projekt *Akademia Fact-Checkingu* jest dofinansowany ze środków Ambasady i Konsulatu Stanów Zjednoczonych w Polsce.

INFLUENCERZY I FAŁSZYWI FOLLOWERSI

KONTA W MEDIACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH SĄ OBSERWOWANE PRZEZ WIELE FAŁSZYWYCH PROFILI.

WYKUPIENIE FAŁSZYWYCH FOLLOWERSÓW JEST BARDZO PROSTE I NIEDROGIE.

DZIĘKI NIM KONTA INFLUENCERÓW MOGĄ WYDAWAĆ SIĘ BARDZIEJ WIARYGODNE.

AKCJE USUWANIA FAŁSZYWYCH KONT SKUTKOWAŁY MILIONOWYMI SPADKAMI OBSERWUJĄCYCH U CELEBRYTÓW.

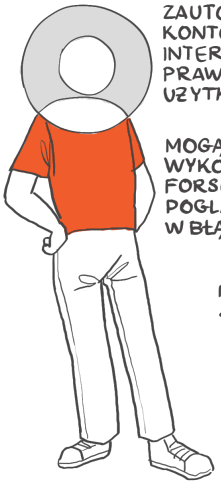

CZASAMI NAWET OKAZUJE SIĘ, ŻE PRAWDZIWE OSOBY... SĄ FAŁSZYWE!

KTO JESZCZE ZABIERA GŁOS W INTERNETOWYCH DYSKUSJACH?

BOT

ZAUTOMATYZOWANE KONTO NAŚLADUJĄCE INTERAKCJE PRAWDZIWYCH UŻYTKOWNIKÓW.

MOGĄ BYĆ WYKORZYSTYWANE DO FORSOWANIA PEWNYCH POGLĄDÓW I WPROWADZANIA W BŁĄD.

NIEGRAMATYCZNY JĘZYK.

PRZYPADKOWA NAZWA KONTA (NP. Z WIELOMA CYFRAMI).

PODEJRZANA AKTYWNOŚĆ (NP. WIELE OBSERWOWANYCH KONT, ALE BRAK WŁASNYCH POSTÓW).

TROLL

PRAWDZIWY UŻYTKOWNIK DZIAŁAJĄCY W SIECI, CZASEM NA ZLECENIE PODMIOTÓW TRZECICH.

PRÓBUJE WYPROWADZIĆ INNYCH UŻYTKOWNIKÓW Z RÓWNOWAGI.

PUBLIKUJE EMOCJONALNE TREŚCI POWODUJĄCE PODZIAŁY I WYWOŁUJĄCE KONTROWERSJE.

CZASEM DZIAŁA W RAMACH TZW. FARMY TROLLI.

Projekt *Akademia Fact-Checkingu* jest dofinansowany ze środków Ambasady i Konsulatu Stanów Zjednoczonych w Polsce.

CO WARTO WIEDZIEĆ O FAKE NEWSACH?

AKADEMIA FACT-CHECKINGU | AMBASADA STANÓW ZJEDNOCZONYCH AMERYKI | DEMAGOG
Projekt Akademia Fact-Checkingu jest dofinansowany ze środków Ambasady i Konsulatu Stanów Zjednoczonych w Polsce.

W JAKICH CELACH LUDZIE ROZPOWSZECHNIAJĄ FAŁSZYWE INFORMACJE?

Projekt Akademia Fact-Checkingu jest dofinansowany ze środków Ambasady i Konsulatu Stanów Zjednoczonych w Polsce.

Akademia Fact-Checkingu
czyli o faktach, opiniach i weryfikowaniu informacji.
Infografiki z komentarzem

Infografiki
Aleksandra Herzyk

Komentarze
Patryk Zakrzewski

Opracowanie graficzne i skład
Julian Konopelski

Licencja Creative Commons 4.0
Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Na tych samych warunkach

Stowarzyszenie Demagog, 2021

Projekt Akademia Fact-Checkingu jest dofinansowany ze środków
Ambasady i Konsulatu Stanów Zjednoczonych w Polsce.

DEMAGOG

AKADEMIA FACT-CHECKINGU

AMBASADA STANÓW ZJEDNOCZONYCH AMERYKI